
ОТНОВО СРЕЩУ СИНЕСИЙ

Начинания с голямо значение за икономиката на България и Румъния

Реч на митинга в Турну Мъгуреле при откриване строителството на съвместния хидротехнически комплекс "Никопол – Турну Мъгуреле", 5 април 1978 г.

"Скъпи другарю Чаушеску,

Усилено продължава строителството на завода за тежко машиностроене в Русе и Гюргево. Днес ние *ще подпишем* и нова спогодба между нашите две страни - за сътрудничество в строителството на *голям химически комплекс*.

Това са грандиозни начинания с голямо значение за икономиката на двете страни. Със своята сложност и мащаби те са показателни за порасналите възможности на България и Румъния."

Тези редове от том 27 на Събраните съчинения на Тодор Живков бяха познати на русенци. Те се размножаваха и разпространяваха. България си беше дала съгласието за строежа на химическите заводи на отсрещния бряг. Това беше козът на Чаушеску. И започна бавната гибел на обречения град. Едно престъпление, което трябваше да се пази в тайна от външния свят, та дори и от българския народ.

* * * *

Имаше всичко: министерски постановления, решения, разпоредби, срещи на високо равнище, набелязани и приети практически мерки, конференции, че и Обществен съвет по проблемите на екологията. Имаше вдъхнати надежди за кратко време, докато осъзмнем отново в обстановката на химическа война. И така цели осем години.

Русенският кореспондент на Радио София, Любен Антонов, изпращаше почти всекидневно стенограми до ръководството на програма "Хоризонт", но безрезултатно. Честни журналисти, като Виолета Ра-

дева, Серафим Северняк, Иван Коларов, Дарина Герова и др., се опитваха да публикуват нещо, но статиите им оставаха в чекмеджетата на редакциите. През това време въпреки неофициалната забрана, преодолявайки много затруднения, хиляди семейства успяха да се изселят от Русе.

Несигурността за утрешния ден водеше до апатия. Чувството на безпомощност бе обхванало всички.

И ето първия слънчев лъч! "Русе - в сърцето" от Калин Донков. Самиздат. Размножавахме, разпространявахме и го четяхме с обич и упование. Един човек ни беше разбрал, бе вникнал в трагедията ни. "Човекът в Русе се нуждае от горещо съпреживяване - пише той. - Бедата му е такава, че не бива да бъде оставян сам."

Младите художници Михаил Бешев и Антоний Софев уредиха изложба на тема "Русе: Екология-87". Това беше и сигурно ще остане най-посещаваната изложба в нашия град. Платната "Мъртви дървета", "Ранена земя", "Заплаха" привличаха вниманието на посетителите, тетрадката за мнения бързо се изпълваше. По страниците ѝ имаше проклетия и човешка мъка. Един мъртъв почернял пън привличаше особено много вниманието: върху него бе написано стихотворението на Георги Константинов "На отстрещния бряг". Хората се спираха и преписваха:

"...Деградира градът
от любов абортира отчаяно
не в далечен Бопал,
не на полюса,
не на екватора...
Тук човешките влизат
по-често във болница,
отколкото в театъра..."

Здравко Кисъв написа документалната повест в стихове "Ела и виж".

Сийка Савова - "Не се страхувай, дъще!" с мото:

"Мамо, а птиците
умират ли от хлора?"

Ана Димитрова - "Бяла птица"

"...Дано не се превърнеш в птица,
вкаменена от двадесетия век,
за да кълвеш съвестта
на оцелелия в бъдещето човек..."

И докато русенци задържаха дъха си и се задоволяваха със Самиздат, журналистите задържаха гласа си – година, две, три, пет и ето – съвестта им надмогна страха. Открехна се най-после залостената врата на унизителното принудително мълчание.

Тогавашният главен редактор на в. "Литературен фронт", Евтим Евтимов, публикува "Въздух за гласността".

Последва го в. "Стършел" с публикацията на Найден Илиев "Там, где птичките не пеят".

Най-после се окуражи и местният вестник "Дунавска правда" с информация за поредното обгазяване! Последваха ги и други издания и автори.

Документалният филм "Дишай" на режисьора Юрий Жиров, по сценарий на Виолет Цеков и Георги Аврамов, създаден при немалко трудности и преминал през много препятствия, взриви публиката при неговата първа прожекция в Дома на киното в София на 8 март 1988 г. Той стана детонатор на едно мъчително табу, което тегнеше обидно, заплашваше и обезличаваше измъчените жители на един от най-старите български градове. Хората в залата се отърсиха от гнетящия, сковащ и унизителен многогодишен страх и основаха без разрешение "отгоре", по своя воля и с чиста съвест Обществен комитет за екологична защита на Русе. Гражданите на отровения град бяха отново обнадеждени.

Политбюро на ЦК на БКП обаче обяви Комитета за екологична защита на Русе извън закона.

Общинският комитет на БКП в Русе изпрати писмо до първичните организации в града, в което се съобщаваше: "По своята същност това събрание (в Дома на киното в София - б.а) е вредна политическа акция, тъй като там екологичният проблем в Русе и мерките за неговото разрешаване не се осветляват правилно, дори се изопачават, а обявеният комитет е незаконен."

При изброяването на "грубите" политически грешки, допуснати от изключената от БКП Мария Варамезова, четем и тази нелепост: "за грубо противопоставяне на две социалистически страни". А при Георги Мишев: "за създаване на напрежение между две братски социалистически страни се изключва от партията..."

Явно една и съща инструкция беше действала при скалпването на обвиненията.

Забраненият Обществен комитет за екологична защита на Русе обаче продължи съществуването си.

Продължаваше и войната на русенци за чист въздух. Гражданите на Гюргево по тайни пътища ни испращаха благословията си за успешен край на борбата, която водехме. Нашият успех щеше да бъде и тяхно спасение. И там жените абортираха, децата им бяха с бели дробове като на стари пушачи, и те залитаха като нас, измъчваше ги астма и бяха неработоспособни. И там имаше ниска раждаемост и много висока смъртност.

Хората са родени за победа, а не за поражения, особено когато воюват за право дело – си казвахме често и си спомняхме подвига на нашите прабаби, които се разбунтуваха, отидоха с децата си и събориха къщата, в която живееше омразният грък Синесий, и с това успешно приключиха църковната борба в стария Русчук – уникален случай като историческо събитие и твърде характерен за революционния характер на русенки. Докато дойде Видовден.

Надя Виткова

Худ. Стоян Христов

Галерия ЕКО